

Mariejeanne Ciupitu:

PE ECRANELE STOCKHOLMULUI

“PIANISTUL” ****+

Dramă, premiat cu Palme d'Or și trei premii Oscar. Regia: Roman Polanski.
Coproducție Marea Britanie - Franța - Germania - Olanda - Polonia din 2002.
Film de lung metraj în culori, durata de 149 de minute

Regie de maestru, scene puternice și redare autentică, foarte intensivă și pasionată, care nu-și pierde interesul niciodată, dar în care speranța există mereu. Un film complet răscolitor și cu totul minunat, despre ghetou și despre importanța supraviețuirii și a artei.

Filmul “PIANISTUL” se bazează pe cartea autobiografică a compozitorului Wladyslaw Szpilman, intitulată “Death of a City” (Moartea unui oraș), publicată în 1946, care este povestirea despre experiențele tragice ale acestuia în timpul războiului, despre viața în ghetoul Varșoviei și despre ce li s-a întâmplat victimelor și călăilor care au trăit acolo. Cartea aceasta fusese interzisă de regimul comunist din Polonia.

“Pianistul” este povestirea despre sublimul pianist Wladyslaw Szpilman care trăiește în Varșovia în timpul extinderii nazismului în Europa. El este evreu și obligat dintr-o dată, și pe propria piele, să simtă restricțiile ce i se impun lui însuși, familiei sale și poporului său. Atunci când familia sa este deportată, Wladyslaw, tocmai când erau forțați să se urce în vagoanele de transport animale, este ajutat să fugă de către un fost prieten al familiei, un polițist evreu sub naști. El este separat de familia sa și doar el este cruțat, căci el era un pianist cunoscut. Este ținut ascuns de un lanț de polonezi “buni”, dar trebuie, până la urmă, să se ascundă, în ruinele orașului. Suferința, umilirea și lupta pentru supraviețuire constituie viața sa cotidiană, până într-o zi, când este descoperit de un ofițer german.

Cu “Pianistul” putem urmări situațiile extrem de încordate la care personajul principal nu poate decât să privească în mod pasiv, fără să intervină el însuși. Pentru a putea supraviețui, căci cei care opuneau rezistență erau împușcați și pentru a putea povesti celor de mai târziu, ca să se evite repetarea acestor grozăvii în diferite forme (și aici tocmai ca o paralelă la alte dictaturi) trebuia să te prefaci.

Cu “Pianistul” ni se reamintește încă o dată despre necesitatea de a exprima toată această suferință prin artă, artă care, tocmai de aceea, devine atât de specială și interesantă: suferință transformată prin artă ca singura vindecare și eventual “sens”, ca singura ieșire, ca singura revenire și continuare!

Întâmplările descrise în acest film izbesc prin faptul că există atâtea paralele și situații din care să se tragă învățături, chiar și numai când este vorba despre dictaturi, precum conceptul “Ajută-mă să fug de aici...” – din ghetou / lagăr de muncă forțată / deportare / lagăr de prizonieri / dictatură; despre datoria de a face un lanț de ajutorare, cât și despre faptul că rolurile se pot schimba foarte ușor.

În “Pianistul”, revolta din ghetoul Varșoviei este descrisă din afară, de pe partea cealaltă a zidului și a sârmei ghimpată (din afara locului unde el cu foarte puțin timp înainte trăise închis și procurase arme), ascuns de prietenii săi artiști din mișcarea poloneză de rezistență, polonezi “buni”. Dar dacă de la fereastră Szpilman poate doar să privească, fără să intervină direct, muzica sa însă ne descrie privescând înțelegătoare a ghetoului.

La 16 septembrie 1939, după bombardări intensive ale orașului, armata germană a asediat Varșovia și, în ciuda unei rezistențe demne de admirat, orașul a fost obligat să capituleze la 27 septembrie. Germanii au intrat în Varșovia la 1 octombrie, iar la 12 octombrie autoritățile lui Hitler au construit un ghetou de 403 hectare înconjurat de sârmă ghimpată, în care la 16 noiembrie au fost înghesuși 360.000 de evrei, adică aproape 30% din populația

orașului, în cvartalele acestuia. În curând, numărul lor avea să crească la 500.000, iar 100.000 dintre locuitorii ghetoului au murit de foame și epidemii. Toți evreii din regiune au fost în cele din urmă înghesuși în ghetou, au fost împărțiți în detașamente de muncă și au fost obligați să poarte banderole albe cu stele de culoare albastră. Ofițerii din SS puteau să-i împuște. De vre-un motiv temeinic nu era nevoie! Dar, în ciuda acestor condiții de viață îngrozitoare, oamenii din ghetou și-au continuat viața: școlile funcționau și aveau loc activități politice secrete. Prin iulie-august '42 au început deportările mai serioase; aproape 310.000 de evrei din ghetou au fost încărcăți în vagoane de transport animale și trimiși la drum, cel mai adesea la lagărul de exterminare din Treblinka. La 19 aprilie 1943, numărul crescut de execuții a făcut să nu mai domnească nici o îndoială referitor la intențiile naziștilor, ceea ce a dus la revolta din ghetou, care a fost pregătită și condusă de Mordehai Anilewicz, președintele mișcării socialiste sioniste Ha-Somer Ha-Sa'ir. Patruzeci de mii de evrei au participat la revoltă, doar 200 dintre ei au fost înarmați. Timp de o lună întreagă, până la 16 mai, ei au reușit să țină piept armatei germane, care i-a atacat cu tancuri și artilerie. Rebelii nu au putut trage folos nici de mișcarea de rezistență și nici de armata rusească care se afla în apropiere. Șapte mii de evrei au murit în timpul revoltei, iar 30.000 dintre supraviețuitori au fost deportați imediat după aceea. Când germanii au părăsit Varșovia, în ianuarie '45, nu mai rămăseseră decât vreo 20 de evrei în oraș.

Scenă din filmul “Pianistul”.
Foto: © Triangelfilm.

Wladyslaw Szpilman s-a născut în 1911 în Polonia și, ca tânăr, a studiat pianul cu Josef Smidwicz și Alexander Michalowski, amândoi foști elevi ai lui Franz Liszt (1811-86). În 1931 s-a mutat la Berlin, unde și-a continuat studiile la Academia de Muzică sub conducerea lui Leonid Kreuzer. În acești ani a compus “Concertul pentru vioară”, “Suita pentru pian”, un număr de lucrări pentru pian și orchestră și mai multe cântece de mare popularitate, care l-au făcut cunoscut în patria sa. A fost apreciat ca fiind un promițător compozitor și virtuos pianist, iar în 1935 Szpilman a fost angajat de stația de radiodifuziune a statului din Varșovia. În 1939, în timpul bombardamentelor naziste, stația de radio a fost distrusă în timpul imprimării “Nocturnei” în re minor de Chopin. În timpul celor șase ani care au urmat, celebrul pianist a trăit ororile războiului și a supraviețuit în mod miraculos deportării. În cele din urmă este descoperit de ofițerul german Wilm Hosenfeld. Când radiodifuziunea poloneză a început din nou să transmită în 1945, Szpilman s-a reîntors la Nocturna lui Chopin, care fusese întreruptă atât de

brutal cu șase ani mai înainte. El a fost numit, imediat după aceea, șeful muzical al stației de radio și a interpretat lucrări pentru pian și orchestră precum și lucrări de cameră pentru pian atât în Europa cât și în S.U.A., realizând peste 2.500 de concerte în lumea întreagă. În anii '50 a compus cântece pentru copii, pentru care, în 1955, a primit o mențiune din partea Uniunii Compozitorilor Polonezi și multe dintre cântecele sale fac azi parte din cultura tradițională poloneză. El a continuat să compună pentru un public mai tânăr muzică de balet și piese clasice, iar în 1961 a fondat Festivalul Internațional al Cântecului de la Sopot. În 1964, Szpilman a fost numit membru al Academiei Compozitorilor Polonezi. În 1988, fiul său, Andrzej Szpilman, a găsit memoriile tatălui și s-a îngrijit de reeditarea lor în Germania. Cartea a avut un succes imediat și a fost tradusă în mai multe limbi. Wladyslaw Szpilman a murit la 6 iunie 2000, în vârstă de 88 de ani.

Rolul lui Wladyslaw Szpilman este interpretat în film de Adrian Brody – născut în 1973 în Brooklyn, la vârsta de 12 ani înscris de mama sa, fotografa Sylvia Plachy, la Academy of Dramatic Arts, la 13 ani a primit primul său rol de film și un loc la prestigioasa School of Performing Arts de la Lincoln Center din New York; a avut apoi încă un rol de film la vârsta de 15 ani și în 1989 un rol în filmul “New York Stories” al lui F.F. Coppola; a fost premiat la festivalul filmului din Sundance în 1996 pentru rolul său în filmul “Nothing to lose” al lui E. Ross, și a realizat rolul Caporalul Five în filmul “The thin red line” al lui T. Malick în 1998, în care a jucat alături de, printre alții, Sean Penn, John Travolta, George Clooney și Nick Nolte, rol cu care Brody s-a făcut cunoscut marelui public; după aceea, în 1999, l-am putut vedea în filmul “Summer of Sam” al lui Spike Lees și a realizat încă alte cinci filme înainte de “Pianistul”. Ofițerul german Wilm Hosenfeld este interpretat de Thomas Kretschmann. Născut în fosta Germanie de Est, el a făcut parte din echipa de înnot R.D.G.-istă la Jocurile Olimpice din 1980, iar la vârsta de 18 ani a fugit din patria sa, trecând granița vest-germană. Studiilor teatrale i-au urmat premiul “Max Ophul” pentru cel mai bun actor tânăr în 1991; debutul în film îl face în același an în “Das Boot” al lui W. Petersen, iar, după rolul său în filmul “Stalingrad” al lui J. Vilmsmaier, lui Kretschmann i se deschide piața internațională.

Polanski însuși povestește astfel despre acest film: “- După ce am citit primul capitol din memoriile lui Szpilman, am știut imediat că ele vor constitui baza pentru următorul meu film. Aici se afla subiectul pe care îl căutasem, căci el are, în ciuda lucrurilor care te înspăimântă, o latură optimistă, el este în primul rând plin de speranță. Ștusem dintotdeauna că voi face un film despre acest capitol din istoria Poloniei, dar nu vroiam să fac un film autobiografic. Eu am supraviețuit ghetoului din Cracovia și bombardărilor Varșoviei și vroiam să recreez aceste amintiri din copilăria mea. Pe urmă, pentru mine era important și să mă țin cât se poate de aproape de realitate și să nu fac un film tipic hollywoodian. Acolo unde amintirile mele nu erau de ajuns, puteam să mă încred în autenticitatea din cartea lui Szpilman, pe care el o scrisese imediat după război.”

Poate tocmai acest lucru și face ca povestirea să fie atât de puternică și genuină. El descrie realitatea timpului aceluia cu o obiectivitate surprinzătoare, aproape rece și științific. “- Iar în cartea lui există polonezi și buni și răi, așa cum există și evrei buni și răi, precum și germani buni și răi”, subliniază Polanski. Înainte de a începe filmările, Polanski a consultat istorici și supraviețuitori din ghetou și a prezentat echipei de filmare mai multe documentare despre ghetoul din Varșovia. Iar, despre alegerea actorului pentru rolul principal, spune așa: “- Nu am căutat pe cineva cu asemănare fizică.